

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ

МАЙСТРУК Андрій Миколайович - аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 342.95 (477)

DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2023.4.50>

У статті стверджується, що діяльність Національної поліції України як об'єкта адміністративно-правового регулювання та забезпечення законності характеризується складною, багаторівневою і динамічною правовою природою, зумовленою особливим місцем цього органу в системі публічної влади та специфікою покладених на нього завдань. Саме така багатofункціональність визначає підвищені вимоги до адміністративно-правового регулювання поліцейської діяльності та до механізмів забезпечення законності.

Наголошено, що однією з ключових особливостей Національної поліції як об'єкта адміністративно-правового впливу є підвищена важливість владно-розпорядчих повноважень, що реалізуються в умовах оперативності та частотої необхідності негайного прийняття рішень.

Підкреслено, що важливою особливістю є тісний взаємозв'язок внутрішньоорганізаційних адміністративно-правових відносин із зовнішніми управлінськими та правоохоронними відносинами. Ефективність і законність діяльності Національної поліції значною мірою залежать від належного правового врегулювання кадрових процедур, проходження служби, системи добору, атестації, професійної підготовки та оцінювання службової діяльності поліцейських.

Доведено, що визначальною особливістю діяльності Національної поліції як об'єкта адміністративно-правового регулювання є її підзвітність і підконтрольність широкому колу суб'єктів публічної влади та громадянського суспільства.

З'ясовано, що Національна поліція України як об'єкт адміністративно-правового регулювання постає складною правовою конструкцією, ефективне функціонування якої можливе лише за умови постійного вдосконалення нормативної бази, управлінських процедур і механізмів забезпечення законності.

Ключові слова: особливості діяльності, Національна поліція, об'єкт, адміністративно-правове регулювання, забезпечення законності, дисциплінарна відповідальність, підзвітність, сервісна спрямованість.

Постановка проблеми

Діяльність Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом має низку специфічних рис, що зумовлюють особливий характер її адміністративно-правового регулювання та потребують підвищених вимог до забезпечення законності. Національна поліція виступає не лише суб'єктом публічного адміністрування, а й особливим об'єктом адміністративно-правового впливу, оскільки її функціонування безпосередньо пов'язане із реалізацією владних повноважень, застосуванням заходів державного примусу, обмеженням прав і свобод людини та громадянина з метою охорони публічної безпеки і порядку, безпеки і протидії злочинності.

Стан дослідження теми

У вітчизняній правовій доктрині комплексному дослідженню низки фундаментальних питань забезпечення законності

в діяльності різних правоохоронних органів присвячені праці таких вчених, як О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, Ю. П. Битяк, В. М. Василенко, С. М. Гусаров, О. Ю. Дубовик, С. В. Дяченко, Д. В. Журавльов, А. В. Калайда, А. Т. Комзюк, І. М. Коропатнік, Ю. П. Лобода, Р. В. Миронюк, О. М. Музичук, А. О. Прокопенко, В. С. Проненко, А. А. Русецький, О. Ю. Салманова, В. В. Сокурєнко та ін. Втім, незважаючи на комплексність проведених досліджень, вчені фактично поза своєю увагою залишили проблемні питання, пов'язані з науковим осмисленням особливостей діяльності Національної поліції як об'єкту адміністративно-правового регулювання та забезпечення законності.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в тому, щоб визначити окремі особливості діяльності Національної поліції як об'єкту адміністративно-правового регулювання та забезпечення законності. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: розглянути відповідні особливості, зокрема поєднання у діяльності Національної поліції управлінських, правоохоронних та сервісних функцій; інтегрованість у систему органів виконавчої влади при одночасному наділенні спеціальним статусом; особливі умови реалізації владних повноважень; підвищену важливість владно-розпорядчих повноважень тощо.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором вперше було запропоновано комплексне і багатогранне бачення особливостей діяльності Національної поліції як об'єкту адміністративно-правового регулювання та забезпечення законності з огляду на організаційно-управлінські, кадрові, інформаційні та інші аспекти діяльності даного правоохоронного органу.

Виклад основного матеріалу

Особливістю Національної поліції як об'єкта адміністративно-правового регулювання є поєднання у її діяльності управлінських, правоохоронних та сервісних функцій. З одного боку, поліція реалізує класичні

завдання публічної адміністрації, пов'язані з організацією та управлінням службовою діяльністю, кадровим забезпеченням, плануванням, координацією та внутрішнім контролем. З іншого боку, вона здійснює правоохоронну діяльність, що передбачає застосування заходів впливу, використання спеціальних засобів та вогнепальної зброї. Така багатовекторність діяльності зумовлює складну структуру адміністративно-правових норм, які регулюють як внутрішньоорганізаційні відносини в системі поліції, так і зовнішні публічно-правові відносини між поліцейськими органами та фізичними і юридичними особами [1, с. 73].

Важливою ознакою адміністративно-правового статусу Національної поліції є її інституційна інтегрованість у систему органів виконавчої влади при одночасному наділенні спеціальним статусом. Поліція функціонує в межах організаційного та функціонального підпорядкування Міністерству внутрішніх справ України, що визначає загальні засади формування державної політики у сфері охорони правопорядку. Водночас законодавець надає Національній поліції певну автономію у прийнятті управлінських рішень, зумовлену необхідністю оперативного реагування на загрози публічній безпеці та порядку. Однак така автономія не виключає жорстких правових обмежень і процедурних вимог, спрямованих на запобігання зловживанням владними повноваженнями.

Так, Національна поліція України як об'єкт адміністративно-правового регулювання характеризується складною багаторівневою природою, що поєднує управлінські, правоохоронні та сервісні компоненти. Забезпечення законності у її діяльності вимагає системного підходу, який охоплює чітке нормативно-правове регулювання, ефективні організаційні механізми та розвинуті процедурні гарантії. Саме за таких умов можливе досягнення балансу між ефективністю поліцейської діяльності та належним рівнем захисту прав і свобод людини, що відповідає сучасним стандартам демократичної правової держави.

Наш подальший аналіз особливостей діяльності Національної поліції України як

об'єкта адміністративно-правового регулювання та забезпечення законності дає підстави стверджувати, що специфіка цього органу зумовлюється не лише характером покладених на нього завдань і функцій, а й особливими умовами реалізації владних повноважень, у межах яких поєднуються публічний інтерес, підвищений рівень дискреції та необхідність постійного дотримання стандартів прав людини. Адміністративно-правове регулювання діяльності поліції у цьому контексті набуває не формально-нормативного, а системно-гарантійного характеру, спрямованого на запобігання свавільному втручання у сферу прав і свобод особи [3, с. 432].

Однією з ключових особливостей Національної поліції як об'єкта адміністративно-правового впливу є підвищена важливість владно-розпорядчих повноважень, що реалізуються в умовах оперативності та частой необхідності негайного прийняття рішень. Поліцейські дії нерідко здійснюються в ситуаціях підвищеної небезпеки, дефіциту часу та інформації, що об'єктивно розширює межі адміністративного розсуду.

Наступною важливою особливістю є тісний взаємозв'язок внутрішньоорганізаційних адміністративно-правових відносин із зовнішніми управлінськими та правоохоронними відносинами. Ефективність і законність діяльності Національної поліції значною мірою залежать від належного правового врегулювання кадрових процедур, проходження служби, системи добору, атестації, професійної підготовки та оцінювання службової діяльності поліцейських. Саме в межах внутрішніх адміністративно-правових механізмів формується професійна спроможність особового складу, його готовність діяти в межах закону та нести персональну відповідальність за прийняті рішення.

Особливу роль у забезпеченні законності відіграє дисциплінарна відповідальність поліцейських, яка виступає самостійним інститутом адміністративного права з чітко вираженою превентивною функцією. Дисциплінарні провадження у системі Національної поліції мають поєднувати оперативність реагування на правопорушення зі справедливою та процесуальними гарантіями захисту

прав самих поліцейських. У цьому контексті адміністративно-правове регулювання повинно забезпечувати баланс між інтересами служби, публічним інтересом і правами працівників поліції, що є важливою умовою формування довіри до внутрішніх механізмів контролю та запобігання корпоративній замкненості [4, с. 457].

Ще однією визначальною особливістю діяльності Національної поліції як об'єкта адміністративно-правового регулювання є її підзвітність і підконтрольність широкому колу суб'єктів публічної влади та громадянського суспільства. На відміну від багатьох інших органів виконавчої влади, поліція перебуває під постійним і багаторівневим контролем, який охоплює як внутрішні інститути (служби внутрішньої безпеки, інспекції, керівництво), так і зовнішні механізми – судовий контроль, прокурорський нагляд, парламентський контроль та інститути громадського контролю.

Важливою особливістю адміністративно-правового статусу Національної поліції є також її функціонування в умовах особливих правових режимів, зокрема правового режиму воєнного стану або надзвичайних ситуацій. У таких умовах відбувається тимчасове розширення повноважень поліції, зміна пріоритетів діяльності та посилення координації з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони. Це зумовлює необхідність спеціального адміністративно-правового регулювання, яке б чітко визначало межі допустимого втручання у права і свободи людини, а також гарантії їх захисту навіть за умов обмеження окремих прав. Забезпечення законності в таких ситуаціях набуває особливої ваги, оскільки ризик порушення прав людини істотно зростає [5, с. 34].

Не менш важливою є сервісна спрямованість сучасної поліцейської діяльності, яка поступово трансформує Національну поліцію з виключно карального органу у публічно-сервісну інституцію. Надання поліцейських послуг, орієнтація на потреби громади, партнерська взаємодія з населенням вимагають відповідної адаптації адміністративно-правового регулювання, зокрема у частині стандартів якості, етичних вимог і комунікативних процедур. Законність у

цьому аспекті означає не лише дотримання приписів закону, а й відповідність дій поліції принципам доброго врядування, недискримінації та поваги до людської гідності [6, с. 91].

Так, діяльність Національної поліції України як об'єкта адміністративно-правового регулювання характеризується сукупністю взаємопов'язаних особливостей, серед яких ключове місце посідають підвищена важливість владних повноважень, складна система внутрішніх і зовнішніх адміністративно-правових відносин, багаторівневий контроль, функціонування в умовах особливих правових режимів та сервісна трансформація поліцейської діяльності. Забезпечення законності в такій багатокомпонентній системі можливе лише за умови комплексного та узгодженого адміністративно-правового регулювання, яке поєднує ефективність публічного управління з належними правовими гарантіями захисту прав і свобод людини.

Відзначимо, що глибоке та якісне розкриття особливостей діяльності Національної поліції України як об'єкта адміністративно-правового регулювання та забезпечення законності потребує звернення до низки додаткових аспектів, які поглиблюють розуміння її правової природи та функціонального призначення в системі публічної влади. Насамперед ідеться про динамічний характер адміністративно-правового регулювання поліцейської діяльності, який зумовлений постійними трансформаціями суспільних відносин, безпекових викликів і євроінтеграційних процесів. Діяльність Національної поліції є тією сферою публічного адміністрування, де зміни у законодавстві та підзаконному регулюванні відбуваються особливо інтенсивно, що вимагає від суб'єктів правозастосування високого рівня адаптивності та правової обізнаності. У таких умовах забезпечення законності залежить не лише від якості нормативної бази, а й від спроможності поліцейських оперативно та коректно застосовувати оновлені правові приписи [7, с. 90].

Важливою особливістю є багаторівнева та ієрархічна система нормативно-правового регулювання діяльності Національної поліції. Її функціонування визначається

нормами Конституції України, законами, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, відомчими нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ і внутрішніми організаційно-розпорядчими документами. Така складна нормативна конструкція, з одного боку, дозволяє детально врегулювати різні напрями поліцейської діяльності, а з іншого — створює ризики фрагментарності та колізійності правового регулювання. У цьому контексті забезпечення законності передбачає неухильне дотримання принципу ієрархії нормативно-правових актів і недопущення розширювального тлумачення відомчих приписів, які можуть виходити за межі закону.

Ще однією суттєвою особливістю Національної поліції як об'єкта адміністративно-правового регулювання є підвищений рівень персоніфікації владних повноважень. На відміну від багатьох інших органів виконавчої влади, де управлінські рішення мають колегіальний або деперсоналізований характер, значна частина поліцейських повноважень реалізується конкретним поліцейським у безпосередньому контакті з особою. Це означає, що рівень законності у діяльності поліції значною мірою залежить від індивідуальних професійних, моральних та психологічних якостей кожного працівника. Відповідно у процесі адміністративно-правового регулювання приділяється особлива увага етичним стандартам, антикорупційним обмеженням і механізмам запобігання конфлікту інтересів [8, с. 109].

Окремого значення набуває інформаційний вимір діяльності Національної поліції. Поліція є суб'єктом збирання, обробки, зберігання та використання значних обсягів персональних даних і службової інформації. Адміністративно-правове регулювання у цій сфері має забезпечувати баланс між ефективністю правоохоронної діяльності та дотриманням права на приватність і захист персональних даних. Забезпечення законності у цьому аспекті передбачає чітке визначення правових підстав доступу до інформації, порядку її використання, строків зберігання та відповідальності за незаконне розголошення або зловживання інформаційними ресурсами.

Ще однією характерною особливістю є міжвідомчий та міжсекторальний характер діяльності Національної поліції. Реалізація покладених на неї завдань неможлива без постійної взаємодії з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, судами, органами прокуратури, суб'єктами сектору безпеки і оборони, а також інститутами громадянського суспільства. Така взаємодія потребує чіткого адміністративно-правового регулювання форм, меж і процедур співпраці, оскільки відсутність узгодженості або правової визначеності може призводити до дублювання повноважень, конфліктів компетенції та порушення принципу законності [9, с. 817].

Так, подальше осмислення особливостей діяльності Національної поліції України як об'єкта адміністративно-правового регулювання засвідчує її багатовимірний і динамічний характер. Поєднання персоніфікованого здійснення владних повноважень, інформаційної чутливості, міжвідомчої взаємодії та превентивної спрямованості зумовлює підвищені вимоги до системи забезпечення законності. Саме комплексність і узгодженість адміністративно-правових механізмів виступають визначальними чинниками ефективного та правомірного функціонування Національної поліції в умовах сучасної правової держави.

Висновки

Таким чином, діяльність Національної поліції України як об'єкта адміністративно-правового регулювання та забезпечення законності характеризується складною, багаторівневою і динамічною правовою природою, зумовленою особливим місцем цього органу в системі публічної влади та специфікою покладених на нього завдань. Національна поліція одночасно виступає суб'єктом реалізації державної влади, інструментом охорони публічного порядку і безпеки, а також публічно-сервісною інституцією, діяльність якої безпосередньо спрямована на людину, її права, свободи та законні інтереси. Саме така багатофункціональність визначає підвищені вимоги до адміністративно-правового регулювання поліцейської діяльності та до механізмів забезпечення законності.

Наголошено, що однією з ключових особливостей Національної поліції як об'єкта адміністративно-правового впливу є підвищена важливість владно-розпорядчих повноважень, що реалізуються в умовах оперативності та частоті необхідності негайного прийняття рішень. Поліцейські дії нерідко здійснюються в ситуаціях підвищеної небезпеки, дефіциту часу та інформації, що об'єктивно розширює межі адміністративного розсуду.

Підкреслено, що важливою особливістю є тісний взаємозв'язок внутрішньоорганізаційних адміністративно-правових відносин із зовнішніми управлінськими та правоохоронними відносинами. Ефективність і законність діяльності Національної поліції значною мірою залежать від належного правового врегулювання кадрових процедур, проходження служби, системи добору, атестації, професійної підготовки та оцінювання службової діяльності поліцейських.

Доведено, що визначальною особливістю діяльності Національної поліції як об'єкта адміністративно-правового регулювання є її підзвітність і підконтрольність широкому колу суб'єктів публічної влади та громадянського суспільства.

Стверджується, що важливою особливістю адміністративно-правового статусу Національної поліції є її функціонування в умовах особливих правових режимів, зокрема правового режиму воєнного стану або надзвичайних ситуацій. У таких умовах відбувається тимчасове розширення повноважень поліції, зміна пріоритетів діяльності та посилення координації з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони.

З'ясовано, що Національна поліція України як об'єкт адміністративно-правового регулювання постає складною правовою конструкцією, ефективне функціонування якої можливе лише за умови постійного вдосконалення нормативної бази, управлінських процедур і механізмів забезпечення законності. Реалізація такого підходу є необхідною передумовою зміцнення правопорядку, підвищення рівня довіри суспільства до поліції та утвердження принципів демократичної, правової держави в Україні.

SUMMARY

The article argues that the activities of the National Police of Ukraine as an object of administrative and legal regulation and ensuring the rule of law are characterized by a complex, multi-level and dynamic legal nature, due to the special place of this body in the system of public power and the specifics of the tasks assigned to it. It is this multifunctionality that determines the increased requirements for the administrative and legal regulation of police activities and for the mechanisms for ensuring the rule of law.

It is emphasized that one of the key features of the National Police as an object of administrative and legal influence is the increased importance of administrative powers, which are implemented in conditions of efficiency and the frequent need for immediate decision-making.

It is emphasized that an important feature is the close relationship of intra-organizational administrative and legal relations with external

managerial and law enforcement relations. The effectiveness and legality of the activities of the National Police largely depend on the proper legal regulation of personnel procedures, service, selection, certification, professional training and evaluation of the performance of police officers.

It is proven that the defining feature of the activities of the National Police as an object of administrative and legal regulation is its accountability and control over a wide range of public authorities and civil society entities.

It is found that the National Police of Ukraine as an object of administrative and legal regulation is a complex legal structure, the effective functioning of which is possible only under the condition of constant improvement of the regulatory framework, management procedures and mechanisms for ensuring legality.

Key words: features of activity, National Police, object, administrative and legal regulation, ensuring legality, disciplinary responsibility, accountability, service orientation.

Література

1. Слободянюк М. А. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України. *Juris Europensis Scientia*. 2023. Випуск 4. С. 72-75. DOI: <https://doi.org/10.32782/chern.v4.2023.15>.

2. Будь О. А. Загальна характеристика адміністративних процедур в діяльності Національної поліції України. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2022. № 3(3). С. 162-171. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2022-3\(3\)-162-171](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2022-3(3)-162-171).

3. Беспалый І. В. Особливості превентивної діяльності Національної поліції як об'єкту адміністративно-правового регулювання. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 30. С. 428-435. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.3.39>.

4. Шоптенко С. С. Дисциплінарні провадження в Національній поліції України: зміст та особливості реалізації. *Форум права*. 2017. № 5. С. 454-459. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_71.pdf.

5. Танько А. В. Адміністративно-правовий статус органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Право і безпека*. 2020. № 1

(76). С. 32-38. DOI: <https://doi.org/10.32631/rb.2020.1.04>.

6. Троян В. А. Поняття та види публічно-сервісної діяльності Національної поліції України. *Право і безпека*. 2016. № 4 (63). С. 90-94. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a072e80e-bd61-4a04-9dbb-7cfc23f0e3e5/content>.

7. Майоров В. В. Національна поліція України та властивості її адміністративно-правового статусу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 90-92. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/22>.

8. Йовенко І. І. Особливості адміністративно-правового статусу територіальних підрозділів національної поліції як суб'єкта забезпечення реалізації права на мирні зібрання. *Юридична наука*. 2020. № 8 (110). С. 106-114. DOI: <https://doi.org/10.32844/10.32844/2222-5374-2020-110-8.13>.

9. Іщенко І. І. Види та форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами превентивної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 816-819. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-6/196>.